

**MINISTERSTVO VNÚTRA SR
SLOVENSKÝ NÁRODNÝ ARCHÍV**

**ÚSTREDNÝ VÝBOR KOMUNISTICKEJ STRANY
SLOVENSKA**

**TAJOMNÍK ÚV KSS JOZEF ZRAK
1968 (1969)**

Čiastkový inventár

Ján Hučko

© MV SR Slovenský národný archív Bratislava 2015

Úvod

Jozef Zrak sa narodil 19. júla 1929 v obci Šumiac, okres Banská Bystrica.¹ Gymnázium absolvoval v Brezne. Členom KSC sa stal v roku 1947 počas štúdia na Vysokej škole poľnohospodárskeho a lesného inžinierstva v Košiciach. Na tejto vysokej škole pôsobil aj ako asistent v rokoch 1950 – 1952. Neskôr, v období rokov 1952 – 1954 pôsobil ako odborný asistent na Vysokej škole technickej v Košiciach.

Pôsobenie v straníckych štruktúrach začal Jozef Zrak v rokoch 1954 – 1959 vo funkcii riaditeľa Oblastnej straníckej školy v Košiciach. V období rokov 1959 – 1962 si zvyšoval kvalifikáciu štúdiom na Akadémii spoločenských vied pri ÚV KSSZ v Moskve. Po návrate sa stal zástupcom vedúceho oddelenia Vsl KV KSS v Košiciach.

V roku 1963 odišiel Jozef Zrak do funkcie zástupcu vedúceho ideologického oddelenia ÚV KSS. Približne v polovici roku 1965 sa stal vedúcim tajomníkom MV KSS v Bratislave. Za člena ÚV KSS bol zvolený na zjazde KSS 12. – 14. mája 1966.

Na zasadnutí novozvoleného pléna ÚV KSS 29. augusta 1968 po mimoriadnom zjazde KSS 26. – 29. augusta 1968 bol Jozef Zrak I. tajomníkom ÚV KSS Gustávom Husákom navrhnutý do funkcie tajomníka ÚV KSS pre úsek politického systému, štátnych, spoločenských orgánov.² Zároveň bol vo funkcii potvrdený zasadnutím predsedníctva ÚV KSS 29. augusta 1968.³

Definitívne rozdelenie zodpovednosti tajomníka ÚV KSS Jozefa Zraka bolo dohodnuté na zasadnutí predsedníctva ÚV KSS 11. septembra 1968. Do kompetencie Jozefa Zraka patril úsek štátneho systému a verejného pôsobenia.⁴ Jednou z jeho prvých úloh vo funkcii tajomníka ÚV KSS bolo riešenie otázok konsolidácie v spoločensko-politických organizáciách, napr. Zväze československo-sovietskeho priateľstva. V neľahkej politickej situácii sa spolupodieľal na tvorbe koncepcie a zásad primeraného umiestňovania pracovníkov zo Slovenska do pozícií na Ministerstve zahraničných vecí, na československých

¹ O životopisných údajoch pozri ŽATKULIAK, Jozef: Zrak Jozef. In: PEŠEK, Jan (ed.): *Aktéri jednej éry na Slovensku 1948 : 1989*. Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška, 2003, s. 356 – 359, ISBN 80-7165-417-5; PEŠEK, Jan: *Centrum moci. Aparát Ústredného výboru Komunistickej strany Slovenska 1948 – 1989*. Bratislava: AEP Press – Historický ústav SAV, 2006, s. 81, ISBN 80-88880-71-8; MV SR – SNA, *fond ÚV KSS – osobné spisy pracovníkov ÚVKSS – Jozef Zrak*, arch. šk. č. 75.

² MV SR – SNA, *fond ÚV KSS*, arch. šk. č. 1881, zasadnutie Pléna ÚV KSS, 29. 8. 1968.

³ MV SR – SNA, *fond ÚV KSS*, arch. šk. č. 1212, zasadnutie P ÚV KSS, 29. 8. 1968.

⁴ Bližšie o problematike pozri MV SR – SNA, *fond ÚV KSS*, arch. šk. č. 1212, zasadnutie P ÚV KSS, 11. 9. 1968.

zastupiteľských úradoch, v medzinárodných organizáciách. Spoluvytváral návrh štruktúry výkonných orgánov SSR.

Tajomník ÚV KSS Jozef Zrak spolurozhodoval o obsadení funkcií predsedov niektorých organizácií, napr. Slovenskej mierovej rady, Ústredného výboru Slovenského zväzu požiarna ochrany a pod. Spolu s I. tajomníkom ÚV KSS Gustávom Husákom sa spolupodieľal na registrácii Zväzu vysokoškolákov Slovenska.⁵ Členom predsedníctva ÚV KSS schvaľoval zahraničné študijné cesty.

Na zasadnutí pléna ÚV KSS 21. – 22. decembra 1968 bol Jozef Zrak navrhnutý do funkcie podpredsedu vlády SSR.⁶ Stal sa členom pracovnej komisie zaoberajúcej sa realizáciou ústavného zákona o československej federácii. Na zasadnutiach predsedníctva ÚV KSS sa však zúčastňoval, podobne ako predseda vlády SSR Peter Colotka, alebo minister kultúry Miroslav Válek.

Začiatkom marca 1969 na zasadnutí predsedníctva ÚV KSS bol na návrh Gustáva Husáka uvoľnený z funkcie člena sekretariátu ÚV KSS.⁷ Koncom roku 1969 sám Jozef Zrak požiadal na zasadnutí predsedníctva ÚV KSS 16. decembra 1969 o uvoľnenie z funkcie člena predsedníctva ÚV KSS.⁸ V januári 1970 rezignoval aj na členstvo v ÚV KSS a vo februári toho istého roku aj na funkciu podpredsedu vlády SSR. Hoci Jozef Zrak patril k podporovateľom politiky Gustáva Husáka nastupujúca normalizácia neobišla ani jeho. Jeho kritici mu vyčítali najmä angažovanie sa v otázkach štátoprávneho a hospodárskeho usporiadania Slovenska. Politické dianie spolu s ním opustili napr. Viktor Pavlenda, Anton Ťažký a iní proreformne orientovaní politici.

Následne až do odchodu na dôchodok pôsobil Jozef Zrak v Československom výskumnom ústave práce v Bratislave.

Archívne dokumenty vzniknuté z činnosti tajomníka ÚV KSS Jozefa Zraka sa do Slovenského národného archívu dostali v priebehu rokov 1990 – 1993 v zmysle ustanovenia § 3 ods. 3 písmeno b) ústavného zákona č. 460/1990 Zb. o prinavrátení majetku Komunistickej

⁵ Bližšie o problematike pozri MV SR – SNA, *fond ÚV KSS*, arch. šk. č. 1216, zasadanie P ÚV KSS, 20. 11. 1968.

⁶ MV SR – SNA, *fond ÚV KSS*, arch. šk. č. 1884, zasadnutie Pléna ÚV KSS, 21. – 22. 12. 1969.

⁷ MV SR – SNA, *fond ÚV KSS*, arch. šk. č. 1224, zasadnutie P ÚV KSS, 10. 3. 1969.

⁸ MV SR – SNA, *fond ÚV KSS*, arch. šk. č. 1243, zasadnutie P ÚV KSS, 16. 12. 1969.

strany Česko – Slovenska ľudu Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky spolu s ďalšími písomnosťami zaniknutého ÚV KSS.

Dokumenty odovzdali zástupcovia vtedajšieho Ústavu sociálnych a politických teórií (bývalý Ústav marxizmu – leninizmu ÚV KSS), ktorý ich spravoval spolu s ďalšími písomnosťami, ktorých pôvodcom bol bývalý ÚV KSS.

Odovzdané archívne dokumenty boli nespracované, bez akejkoľvek evidenčnej pomôcky v jednej archívnej škatuli. Časový rozsah je ohraničený rozpätím rokov 1968 – 1969.

Štruktúru usporiadania dokumentov tvoriacich fondovú skupinu B. IV. XVII. Tajomník ÚV KSS Jozef Zrak 1968 (1969) sme vytvorili podľa vecných hľadísk. Tvoria ju tri časti.

V štruktúre usporiadania tejto fondovej skupiny počiatočné veľké písmeno B označuje pomenovanie fondového oddelenia Volené orgány. Veľkým písmenom A je označené ako prvé v poradí v rámci archívneho fondu Ústredný výbor KSS fondové oddelenie Zjazdy, konferencie.

Rímska číslica IV označuje pomenovanie štvrtého fondového pododdelenia Písomnosti tajomníkov ÚV KSS. Rímskou jednotkou sú pomenované archívne dokumenty vzniknuté zo zasadnutí Predsedníctva ÚV KSS, rímskou dvojkou dokumenty zo zasadnutí Sekretariátu ÚV KSS a rímskou trojkou dokumenty zo zasadnutí Plén ÚV KSS.

Rímska sedemnástka určuje v poradovom slede konkrétneho tajomníka ÚV KSS a časové ohraničenie dokumentov tvoriacich fondovú skupinu.

Arabské číslice vyjadrujú počet častí tvoriacich štruktúru usporiadania samotnej fondovej skupiny. Za arabskou číslicou nasleduje pomenovanie časti, ktorá tvorí štruktúru usporiadania.

Štruktúra usporiadania fondovej skupiny B. IV. XVII. Tajomník ÚV KSS Jozef Zrak 1968 (1969) a jej postavenie v rámci archívneho fondu Ústredný výbor KSS je nasledovné:

Ústredný výbor Komunistickej strany Slovenska

A. Zjazdy, konferencie

B. Volené orgány

B. IV. Písomnosti tajomníkov Ústredného výboru KSS

B. IV. XVII. Tajomník ÚV KSS Jozef Zrak 1968 (1969)

B. IV. XVII. 1. Stranícke záležitosti, dianie v spoločnosti

B. IV. XVII. 2. Sťažnosti, žiadosti o intervenciu, zákrok vo veci

B. IV. XVII. 3. Telovýchova, mládežnícke hnutie

Jazykom dokumentov je slovenčina a čeština. Za inventárnu jednotku sme zvolili súbor archívnych dokumentov príbuzného obsahu v zachovanom časovom období.

Jozef Zrak zotrval vo funkcii tajomníka ÚV KSS krátke obdobie – od leta do konca roku 1968. Zachoval sa len jeden dokument, ktorý presahuje jeho krátke funkčné obdobie. Preto je na titulnej strane archívnej pomôcky rok 1969 uvedený v okrúhlej zátvorke. Pri spracúvaní sme nevyradili ani jeden dokument. Zachované poštové obálky sme ponechali. Pôvodné spisové obaly sa nezachovali, pravdepodobne však ani nikdy pôvodcom neboli vytvorené. Prezentačná pečiatka sa prakticky nepoužívala. V ľavom hornom rohu je na podaniach ex offi v niektorých prípadoch uvedené číslo – číslo spisu v tvare napr. Kanc. s. taj. Zr.– 24/1968. Ak sa zachovala odpoveď, tak mala číslo prvotnej evidencie. V mnohých prípadoch je perom, alebo ceruzkou, uvedené kedy odpoveď došla, ako bolo podanie vybavené, prípadne sú uvedené pokyny na jeho vybavenie. Na došlých podaniach bolo číslo spisu uvedené v pravom hornom rohu v tvare napr. 43/1968.

V časti **B. IV. XVII. 1.** sa nachádzajú archívne dokumenty súvisiace so straníckou problematikou a dianím v spoločnosti v jeseni 1968. Časť **B. IV. XVII. 1.** je ohraničená rokmi 1968 – 1969.

Do nasledujúcej časti **B. IV. XVII. 2.** sme zaradili napr. spis o riešení zaradenia predsedu Senátu a člena Prezídia Najvyššieho súdu ČSSR Júliusa Lehotského do diplomatických služieb, žiadosť o schválenie návrhu opatrení predložených Zväzom

protifašistických bojovníkov na k prípravu dôstojných osláv 25. výročia SNP a iné. Časť B. IV. XVII. 2. spadá do obdobia roku 1968.

V poslednej časti **B. IV. XVII. 3.** sú zaradené štyri dokumenty týkajúce sa riešenia postavenia a rozvoja telovýchovy a koncepcie organizovania mládeže na Slovensku. Táto časť je ohraničená rokom 1968.

Vzhľadom na veľmi malý rozsah zachovaných archívnych dokumentov, čiastkový inventár neobsahuje registre a zoznam použitých skratiek.

Napriek nevelkému množstvu spracované dokumenty svojou výpovednou hodnotou poslúžia najmä záujemcom o novšie politicko-spoločenské dejiny Slovenska.

Pri žiadosti o štúdium a pri citácii je potrebné uviesť názov archívu – MV SR – Slovenský národný archív (MV SR – SNA), archívneho fondu – ÚV KSS, názov fondového oddelenia – B. Volené orgány, názov fondového pododdelenia – B. IV. XVII. Písomnosti tajomníkov ÚV KSS a názov fondovej skupiny – B. IV. XVII. Tajomník ÚV KSS Jozef Zrak a číslo inventárnej jednotky (jednotiek), prípadne archívnej škatule.

B. IV. XVII. 1. Stranícke záležitosti, dianie v spoločnosti

1968 – 1969

- 1 Záznam rozhovoru predsedu Slovenského výboru Zväzu 1
československo-sovietskeho priateľstva Karola Šavela
s generálnym konzulom ZSSR I. S. Kuznecovom o situácii na
okresných výboroch zväzu; návrh na schválenie Ivana Láluha
za vedúceho oddelenia politického systému ÚV KSS; žiadosť
tajomníka ÚV KSS Jozefa Zraka o neuvádzanie akademických
a vedeckých titulov pri mene v tlači; žiadosť prvého námestníka
ministra zahraničných vecí ČSSR Jána Pudláka o posúdenie
návrhu na vytvorenie Slovenského ústavu pre medzinárodnú
politikú a ekonómiu; riešenie problematiky vydávania časopisu
Svet socializmu vydavateľstvom Obzor na jeseň 1968;
obežníky ÚV KSČ ohľadom ideového poňatia akcií k 51.
výročiu VOSR a 25. výročiu podpísania Zmluvy o priateľstve,
vzájomnej pomoci a spolupráci medzi ČSSR a ZSSR
a k otázkam ďalšieho riadenia rastu a zloženia KSČ; zásady pre
styky pracovníkov stranických orgánov na Slovensku
s pracovníkmi cudzích zastupiteľstiev, zahraničnými
dopisovateľmi a zahraničnými hosťami schválené sekretariátom
ÚV KSS 21. októbra 1968; vyhlásenie účastníkov
celoslovenskej porady predsedov a vedúcich tajomníkov OV
Zväzov československo-sovietskeho priateľstva z 21. novembra
1968 k situácii v krajine a celospoločenskému daniu; návrh
plánu práce na úseku politického systému na I. štvrťrok 1969;
stanovisko ÚV KSS k obsadeniu funkcie predsedu Federálneho
zhromaždenia koncom roku 1968.

**B. IV. XVII. 2. Sťažnosti, žiadosti o intervenciu, zákrok vo
veci**

1968

- 2 Žiadosť poslanca Národného zhromaždenia Františka Štefánika, o zaradenie na pracovnú pozíciu v rezorte Ministerstva zahraničných vecí; žiadosť riaditeľa Národného podniku Bučina Zvolen Stanislava Luptáka o intervenciu vo veci študijnej cesty do USA; odporúčanie predsedu Slovenskej odborovej rady Vojtecha Daubnera, aby do funkcie ministra práce a sociálnych vecí bol navrhnutý tajomník rady Timot Skalický; oznámenie vedúceho oddelenia politického systému ÚV KSS Ivana Laluhu o dôvodoch nevymenovania zamestnanca Slovenskej plánovacej komisie Alexandra Pulkovníka do funkcie obchodného radcu na veľvyslanectve ČSSR v Moskve. 1

B. IV. XVII. 3. Telovýchova, mládežnícke hnutie

1968

- 3 Problematika štátnej podpory a starostlivosti o rozvoj telesnej výchovy v ČSSR riešená v liste predsedu Ústredného výboru československého zväzu telesnej výchovy; kritický postoj predsedníctva OV ČSZM Bratislava – vidiek k plánovanej novej koncepcii organizácie mládeže na Slovensku; informatívna správa o plnení uznesenia sekretariátu Ss KV KSS prijatého na zabezpečenie rozvoja telovýchovy v krajskom meste; stanovisko predsedu SNR Ondreja Klokoča k začleneniu útvarov štátnej správy pre otázky mládeže a otázky telovýchovy do existujúcich rezortov; stanovisko Slovenského ústredného výboru československého zväzu telesnej výchovy k zriadeniu Ministerstva telesnej výchovy.

Obsah

	Strana
Úvod	2
Inventárny súpis	7
Obsah	9

SLOVENSKÝ NÁRODNÝ ARCHÍV

Názov fondovej skupiny: Tajomník Ústredného výboru KSS Jozef Zrak

Značka fondu: 101 – 36 – 017

Typ pomôcky: čiastkový inventár

Časový rozsah fondovej skupiny: 1968 (1969)

Miesto uloženia fondovej skupiny: Drotárska cesta 42, Bratislava

Počet inventárnych jednotiek: 3

Počet ukladacích jednotiek: 1

Stav ku dňu: 31. 12. 2015

Fondové oddelenie usporiadal: Mgr. Ján Hučko

Čiastkový inventár zostavil: Mgr. Ján Hučko

Počet strán: 10

Prepísala: Ing. Ivana Iváková

Čiastkový inventár posúdili:

Čiastkový inventár schválila: Mgr. Mária Šániková, vedúca oddelenia predarchívnej

starostlivosti a Vedecká rada Slovenského národného archívu